

Den Administrative Styregruppe for
Social- og Specialundervisnings-
området i den midtjyske region

Afrapportering, KKR Midtjylland

De midtjyske kommuners besvarelse af Socialstyrelsens centrale udmelding vedr. børn og unge med alvorlig synsnedsettelse

Indhold

Resumé	2
Baggrund	3
1. Målgruppen	3
2. Højt specialiserede indsatser og tilbud	4
3. Udfordringer på området	6
4. Tilrettelæggelse og koordinering af de højt specialiserede tilbud og indsatser til målgruppen	7
Bilag 1: Indberetningsskema	9
Bilag 2: Tilrettelæggelse og koordination	19

Resumé

Antallet af børn og unge (0-17 år) med alvorlig synsnedsættelse, som de midtjyske kommuner var handlekommune for pr. 1. januar 2015, er opgjort til i alt 184 børn og unge. Dette tal adskiller sig fra Socialstyrelsens opgørelse af målgruppen via Synsregistret, som er på i alt 135 børn og unge i de midtjyske kommuner. Afvigelsen vidner om, at kommunernes indberetninger er behæftet med en vis usikkerhed, og at tallene skal læses og anvendes med dette in mente.

De midtjyske kommuners indberetninger viser, at kommunerne fortrinsvis anvender en afgrænset gruppe af højt specialiserede tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse. Tre af de anvendte tilbud drives af kommuner i Region Midtjylland. Der er tale om Center for Kommunikation i Herning Kommune, Center for Syn og Hjælpemidler i Aarhus Kommune samt Center for Kommunikation og Undervisning (CKU) i Skive/Viborg kommuner. Derudover anvendes Institut for Kommunikation og Handicap i Region Midtjylland og Synscenter Refsnæs i Region Sjælland samt Institut for Blinde og Svagsynede (IBOS) i Københavns Kommune. Endelig er Randers, Favrskov, Syddjurs og Norddjurs kommuner gået sammen om etablering af et synssamarbejde (Kommunikationssamarbejde Midt), hvor samtlige indsatstyper leveres inden for samarbejdet.

Indsatser til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse sker via abonnementsaftaler, som fastsættes på årsbasis. Således har alle midtjyske kommuner samarbejdsaftaler med et eller flere synscentre.

De midtjyske kommuners indberetninger vidner om, at der findes det nødvendige udbud af tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse. Tilbuddene inden for den midtjyske region har en god geografisk spredning og vurderes af følgegruppen til at have den nødvendige faglighed og økonomiske bæredygtighed. Denne vurdering underbygges af, at ingen kommuner har angivet at opleve særlige udfordringer inden for området.

I forhold til tilrettelæggelse og koordinering af de højt specialiserede tilbud og indsatser peger de midtjyske kommuner på fortsat faglig udvikling og yderligere formalisering af det netværk af videnspersoner, der på tværs af kommunerne arbejder med børn og unge med alvorlig synsnedsættelse, som vigtige udviklingsområder.

Baggrund

I denne rapport præsenteres hovedkonklusionerne fra de midtjyske kommuners indberetninger i forbindelse med Socialstyrelsens centrale udmelding for børn og unge med alvorlig synsnedsættelse. Det skal understreges, at der er tale om en overordnet, generisk analyse. Således fremgår der ikke data på kommuneniveau. Såfremt Socialstyrelsen ønsker at se de kommunale baggrundsdata for rapporten, kan de rekvireres hos Sekretariat for rammeaftaler.

Alle midtjyske kommuner har udfyldt og indsendt indberetningsskemaet. Indberetningsskemaet er – på baggrund af Socialstyrelsens skabelon til indberetning – udarbejdet af en tværkommunal følgegruppe bestående af videnspersoner på området og Sekretariat for rammeaftaler. Sekretariat for rammeaftaler har indsamlet og bearbejdet data fra kommunerne, som efterfølgende er yderligere kvalificeret i følgegruppen.

Rapporten er behandlet og godkendt af DASSOS (Den Administrative Styregruppe for Social- og Specialundervisningsområdet) den 10. november og i KKR den 20. november 2015. Afrapporteringen er efterfølgende behandlet i de 19 midtjyske kommunalbestyrelser samt i Regionsrådet.

1. Målgruppen

1. 1. Målgruppens størrelse

Antallet af børn og unge (0-17 år) med alvorlig synsnedsættelse, som de midtjyske kommuner var handlekommune for pr. 1. januar 2015, er opgjort til i alt 184 børn og unge. Målgruppen består dels af børn og unge med alene alvorlig synsnedsættelse samt børn og unge, som foruden alvorlig synsnedsættelse også har en anden funktionsnedsættelse (sammensatte vanskeligheder). De 184 børn og unge dækker over 34 børn og unge i almene tilbud, 145 børn og unge i segregerede tilbud samt 5 børn i begge typer tilbud.

Ifølge Socialstyrelsen består målgruppen for de midtjyske kommuner af i alt 135 børn og unge (opgjort via udtræk fra Synsregistret pr. 1. januar 2014). Afvigelsen mellem den samlede målgruppestørrelse baseret på kommunernes indberetninger og Socialstyrelsens vurdering af målgruppens størrelse i de midtjyske kommuner vidner om, at kommunernes indberetninger er behæftet med en vis usikkerhed.

Dette underbygges af, at flere kommuner har givet udtryk for vanskeligheder ved at indberette det præcise antal børn og unge i målgruppen. Den største usikkerhedsfaktor er, at enkelte børn og unge kan være talt med flere gange i den enkelte kommunes indberetning. De midtjyske kommuner understreger, at det er vigtigt at være opmærksom på indberetningernes usikkerhed i den videre anvendelse af data.

2. Højest specialiserede indsatser og tilbud

2.1. Kommunerne anvendelse af højt specialiserede indsatser og tilbud

De midtjyske kommuners indberetninger viser, at kommunerne fortrinsvis anvender en afgrænset gruppe af højt specialiserede tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsættelse. Af tabel 1 fremgår tilbuddene.

Som det ses af oversigten, anvender de midtjyske kommuner tre kommunale tilbud inden for den midtjyske region, to regionale tilbud i henholdsvis Region Midtjylland og Region Sjælland samt et tilbud i Københavns Kommune, som har karakter af et nationalt center. Derudover fremgår det, at fire kommuner er gået sammen om etablering af et synssamarbejde (Kommunikationssamarbejde Midt), hvor samtlige indsatstyper leveres inden for samarbejdet. Af oversigten fremgår det desuden, hvilke indsatsområder som det enkelte tilbud anvendes til af kommunerne. Det understreges at den faglige følgegruppe efterfølgende har gennemgået tilbuddene og nået frem til, at tilbuddene i oversigten alle lever op til Socialstyrelsens kriterier for et højt specialiseret tilbud til målgruppen.

Tilbuddets navn	Driftsherre	Anvendes til
Center for Kommunikation	Herning Kommune	IKT-understøttelse Sproglig indsats ADL, Orientering og Mobility-træning Indsatser der fremmer læring Udredning Specialrådgivning vedr. inklusion Alternativ kommunikation
Center for Syn og Hjælpe-midler	Aarhus Kommune	IKT-understøttelse Sproglig indsats ADL, Orientering og Mobility-træning Udredning Specialrådgivning vedr. inklusion Alternativ kommunikation
Center for Kommunikation og Undervisning (CKU)	Skive/Viborg kommuner	IKT-understøttelse Sproglig indsats ADL, Orientering og Mobility-træning Indsatser der fremmer læring Udredning Alternativ kommunikation
Instituttet for Blinde og Svagsynede (IBOS) ¹	Københavns Kommune (nationalt center)	Udredning
Synssamarbejde Midt	Randers Kommune	IKT-understøttelse

¹ Tilbuddet er objektivt finansieret.

	(Synssamarbejdet er indgået mellem Randers, Favrskov, Syddjurs og Norddjurs kommuner	Sproglig indsats ADL, Orientering og Mobility-træning Indsatser der fremmer læring Udredning Specialrådgivning vedr. inklusion Alternativ kommunikation
Institut for Kommunikation og Handicap	Region Midtjylland	Udredning
Synscenter Refsnæs ²	Region Sjælland	Udredning Alternativ kommunikation

Foruden ovenstående tilbud har enkelte kommuner nævnt, at de anvender Blindenetværk Jylland/Fyn for børn i almenskoleområdet. Følgegruppen vurderer imidlertid, at langt de fleste kommuner anvender netværket, men blot har været i tvivl om, hvorvidt det skulle fremgå af indberetningen. I netværket mødes fagpersoner (lærere, pædagoger og synskonsulenter) samt børn og ung om sociale og undervisningsrettede aktiviteter.

De midtjyske kommuners indberetninger vidner om, at der findes det nødvendige udbud af tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse. De anvendte tilbud inden for den midtjyske kommune har en god geografisk spredning og vurderes af følgegruppen til at have den nødvendige faglighed samt økonomiske bæredygtighed.

Det skal bemærkes, at kun en enkelt kommune har sondret mellem de to delmålgrupper alvorlig synsnedsettelse og sammensatte vanskeligheder, herunder alvorlig synsnedsettelse, i indberetningerne. Følgegruppen vurderer, at årsagen hertil er, at den enkelte kommune ikke har den nødvendige viden til at kunne besvare dette delspørgsmål. På denne baggrund har det desværre ikke været muligt at tegne et mere nuanceret billede af kommunernes anvendelse af de højst specialiserede indsatser og tilbud end det, der fremgår af tabel 1.

2.2. Samarbejdsaftaler

Formaliserede samarbejdsaftaler forstås som aftaler, der ikke vedrører konkrete, individuelle aftaler i forhold til specifikke borgere – det kan f.eks. være abonnementsaftaler eller samarbejder, hvor kommunerne forpligter sig på at anvende bestemte tilbud.

På synsområdet foregår samarbejdet mellem myndighed (kommunen) og udfører (synscentrene) via samarbejdsaftaler om køb af et bestemt antal ydelser på årsbasis. Dette sker via abonnementsaftaler eller rammebevillinger, hvor synscentrene leverer de nødvendige ydelser til den enkelte kommune inden for et fast årligt budget.

Næsten alle midtjyske kommuner har indberettet, at de har samarbejdsaftaler med et eller flere af de tilbud, som fremgår af tabel 1. Med ovenstående procedure for samarbejde mellem myndighed og udfører på synsområdet in mente må *alle* de midtjyske kommuner imidlertid antages at have samarbejdsaftaler med et eller flere synscentre. I de følgende afsnit uddybes to af de indgåede samarbejdsaftaler, idet de er indgået mellem flere kommuner.

² Tilbuddet er objektivt finansieret.

2.2.1. Samarbejdsaftale mellem Center for Kommunikation og kommunerne i den vestlige del af regionen

Center for Kommunikation i Herning Kommune har indgået en samarbejdsaftale med kommunerne i det tidligere Ringkøbing Amt, hvilket vil sige Struer, Lemvig, Ringkøbing-Skjern, Ikast-Brande og Holstebro kommuner. Center for Kommunikation leverer alle de nødvendige indsatstyper til de angivne kommuner. Foruden denne abonnementsaftale med kommunerne i den vestlige del af regionen sælger Center for Kommunikation ydelser uden abonnement til jobcentre, gymnasier, private institutioner, andre kommunikationscentre, VUC, SU-styrelsen mv.

2.2.2. Kommunikationssamarbejde Midt – Randers, Favrskov, Syddjurs og Norddjurs kommuner

Randers, Favrskov, Syddjurs og Norddjurs kommuner har indgået Kommunikationssamarbejde Midt, som vedrører både høre- og synsområdet. Samarbejdet vedrørende synsområdet er etableret i 2011 og indebærer, at kommunerne har forpligtet sig til at få de i samarbejdsaftalen indeholdte ydelser leveret inden for det fælleskommunale samarbejde. Randers Kommune er som den største aktør driftsherre for samarbejdet.

Der er med samarbejdet på synsområdet gennemført en hjemtagning af alle ydelser fra Center for Syn og Hjælpemidler i Aarhus Kommune, samtidig med at der er aftalt en særlig indsats med henblik på at nedbringe sagsbehandlingstiden på synsområdet i 2015. Kommunikationssamarbejdets formål er at sikre en god service med faglig og økonomisk bæredygtighed i lokalområdet til borgerne. Fællesskabet indebærer, at beslutninger træffes efter fælles overenskomst, og at udgifterne deles ligeligt mellem kommunerne efter deres respektive indbyggerandel. Samarbejdet drives med budgetsikkerhed for kommunerne i driftsåret og efter et "hvile i sig selv"-princip. Samarbejdet er desuden udgiftsneutralt for kommunerne, eftersom det er finansieret af hjemtagninger.

3. Udfordringer på området

Kommunernes indberetninger viser, at der ikke opleves særlige udfordringer i den midtjyske region i forhold til at sikre det nødvendige udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud til børn og unge med alvorlige synsnedsættelser³. Området er præget af stabilitet og de midtjyske kommuner melder ikke om ændringer i efterspørgslen på ydelserne.

Der bør dog fra national hold rettes opmærksomhed mod at få beskrevet snitfladerne mellem ydelser leveret af VISO og ydelser leveret af synscentrene. Mulighederne for at opretholde en faglige og økonomisk bæredygtighed hos synscentrene kan udhules, hvis kommunerne vælger en gratis ydelse hos VISO.

I forhold til tilrettelæggelse og koordinering af de højt specialiserede tilbud og indsatser peger de midtjyske kommuner på fortsat faglig udvikling og yderligere formalisering af det netværk af videnspersoner, der på tværs af kommunerne arbejder med børn og unge med alvorlig synsnedsættelse, som vigtige udviklingsområder.

³ Skive Kommune har angivet, at det opleves som en udfordring at sikre, at lærere og synshandicappede elever kan deltage i blindenetværk Jylland/Fyn.

Det er i den forbindelse væsentligt at sikre, at de kommunale synskonsulenter har mulighed for at afsætte den nødvendige tid til deltagelse i vidensnetværk både regionalt og nationalt – ikke mindst hvis målgruppen er meget lille i den enkelte kommune.

De midtjyske kommuner vil løbende være opmærksomme på ovenstående udfordringer og vil også fremadrettet have fokus på det tværkommunale og -sektorielle samarbejde omkring målgruppen, således det er muligt at komme en eventuel ændring i den nuværende stabilitet i forkøbet.

4. Tilrettelæggelse og koordinering af de højt specialiserede tilbud og indsatser til målgruppen

Besvarelsen af spørgsmålet vedr. tilrettelæggelse og koordinering af de højt specialiserede tilbud og indsatser til målgruppen bygger i modsætning til den øvrige analyse *ikke* på kommunale indberetninger men i stedet på en fælles drøftelse og tilbagemelding på tværs af kommunerne. Spørgsmålet er således først behandlet i følgegruppen og derefter i socialdirektørkredsen – DASSOS (Den Administrative Styregruppe for Social- og Specialundervisningsområdet).

4.1. Tiltag på synsområdet for at sikre tilstrækkeligt udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud

Synsområdet er kendetegnet ved en høj specialiseringsgrad og et forholdsvist begrænset antal videnspersoner i den enkelte kommune og i alt på landsplan. Kommunerne har de senest år arbejdet på at etablere et tæt og formaliseret netværk både internt i den enkelte kommune og på landsplan. Det netværk, som findes i dag mellem kommunale videnspersoner, herunder særligt PPR og synskonsulenter, anvendes særligt i forhold til videndeling og uddannelsestiltag, som ofte udbydes via synscentre.

4.2. Sikring af specialiseret synsfaglig ekspertise i de højt specialiserede indsatser og tilbud

De midtjyske kommuner har og vil fortsat have følgende særlige fokusområder i forhold til at sikre specialiseret synsfaglig ekspertise i de indsatser og tilbud, som kommunerne anvender:

- Styrke videndeling på tværs via systematiske og formaliserede netværk.
- Understøtte centrale vidensmiljøer (centreret omkring synscentre) for herigennem f.eks. at sikre den nødvendige kompetenceudvikling af kommunale medarbejdere, som arbejder med børn og unge med alvorlig synsnedsættelse.
- Behov for yderligere viden – f.eks. gennem deltagelse i forskningsprojekter (der forskes meget lidt på dette område) og oversættelse af udenlandsk forskning til dansk.

4.3. Tværkommunalt samarbejde om aktuelle udviklingstendenser i tilrettelæggelse og videreudvikling af de højt specialiserede indsatser og tilbud

De midtjyske kommuner har og vil fortsat have et fælles fokus på følgende i arbejdet med aktuelle udviklingstendenser:

- Fortsat formalisering af eksisterende netværk til videndeling og -udvikling. Det er afgørende, at videnspersoner kan deltage i regionale, nationale og nordiske netværk, da det i høj grad er her ny viden udvikles og spredes fra.
- Udvikling og anvendelse af nyeste viden og kompetenceudvikling af kommunale medarbejdere, herunder PPR og synskonsulenter.

UDKAST

Bilag 1: Indberetningskema

Den centrale udmelding for børn og unge med alvorlig synsnedsættelse

Indberetningskema

Socialstyrelsen, National Koordinationsstruktur

INDLEDENDE OPLYSNINGER

FRIST FOR FREMSENDELSE AF BESVARELSE:	Senest den 27. februar 2015
BESVARELSEN SENDES TIL:	Sekretariat for rammeaftaler, Midtjylland E-mail: lpe@viborg.dk
NB!:	Besvarelsen bedes fremsendt: <ul style="list-style-type: none">· i word-format· med angivelse af kommunens navn i dokumentets filnavn· som én samlet koordineret besvarelse pr. kommune
SPØRGSMÅL TIL BESVARELSEN KAN RETTES TIL:	Sekretariat for rammeaftaler, Midtjylland Line Rørholm Poulsen Tlf. 25 48 07 89 Email: lpe@viborg.dk Karsten Binderup Tlf. 30 34 34 22 Email: kabi@viborg.dk

OPBYGNING AF SKEMA TIL INDBERETNING

- **Indberetningsskemaet består af 4 dele og 1 bilag, henholdsvis:**
 - Del 1:** Målgruppen
 - Del 2:** Højt specialiserede indsatser og tilbud
 - Del 3:** Udfordringer på området

Bilag 1: Vejledende bemærkninger til spørgsmål i indberetningsskema vedrørende den centrale udmelding om børn og unge med alvorlig synsnedsettelse.
 - **Det anbefales at danne sig et overblik over hver af de 3 dele og indholdet i bilaget, før besvarelsen påbegyndes.**
 - **Kommunen bedes, hvor det er relevant, uddybe besvarelsen med eksempler eller lignende i de bemærkningsfelter, der er under hvert spørgsmål. Bemærk, at der ikke er begrænset antal anslag i felterne.**
-

KONTAKTOPLYSNINGER

BESVARELSEN ER FORETAGET FOR: (ANGIV KOMMUNENS NAVN)

--

BESVARELSEN ER FORETAGET AF: (ANGIV KONTAKTPERSON(ER) HOS KOMMUNE, E-MAIL OG TELEFONNUMMER)

--

1. MÅLGRUPPEN

1.a. Angiv i skemaet nedenfor den anslåede fordeling af børn og unge med alvorlig synsned-sættelse, der pr. 1. januar 2015 modtog pædagogisk tilbud og/eller undervisningstilbud i henholdsvis almentilbud, segregerede tilbud og som både modtager almentilbud og segregerede tilbud?

Bemærk: Summen af de 3 nedenstående kategorier skal give det samlede antal børn og unge i alderen 0-17 år med alvorlig synsned-sættelse, som kommunen er handlekommune for. Herunder begge delmålgrupper henholdsvis børn og unge med en alvorlig synsned-sættelse samt børn og unge med sammensatte vanskeligheder, herunder alvorlig synsned-sættelse (se i øvrigt vejledende tekst under bilag 1).

	Antal
Antal, børn og unge med alvorlig synsned-sættelse 0-17 år i <i>almene tilbud</i>	
Antal, børn og unge med alvorlig synsned-sættelse 0-17 år i <i>segregerede tilbud</i>	
Antal, børn og unge med alvorlig synsned-sættelse 0-17 år, der <i>både modtager almene og segregerede tilbud</i>	
<i>Evt. bemærkninger:</i>	

2. HØJT SPECIALISEREDE INDSATSER OG TILBUD

2.a. Angiv i skemaet nedenfor, hvilke højt specialiserede indsatser og tilbud kommunen aktuelt (2014/2015) anvender til børn og unge med alvorlig synsned-sættelse inden for hver af nedenstående indsatskategorier?

Bemærk: Kommunen bedes i besvarelsen sondre mellem de to delmålgrupper børn og unge med en alvorlig synsned-sættelse *samt* børn og unge med sammensatte vanskeligheder, herunder alvorlig synsned-sættelse.

Kategorier for højt specialiserede indsatser for børn og unge med alvorlig synsned-sættelse	Angiv alle de højt specialiserede <u>indsats- og tilbudstyper</u> (f.eks. aflastningstilbud) og de <u>konkrete tilbud</u> , der er beliggende i egen region, som kommunen anvender til målgruppen	Angiv alle de højt specialiserede <u>indsats- og tilbudstyper</u> (f.eks. aflastningstilbud) og de <u>konkrete tilbud</u> , der er beliggende i andre regioner, som kommunen anvender til målgruppen
IKT-understøttelse		
Sproglig indsats		
ADL, Orientering og Mobility-træning		

Indsatser der fremmer læring		
Udredning		
Specialrådgivning vedr. inklusion		
Alternativ kommunikation (Alene relevant for delmålgruppen med sammensatte vanskeligheder)		
Andet (angiv andre typer af indsatser, som kommunen anvender)		
Evt. bemærkninger:		

2.b. Angiv nedenfor, hvorvidt kommunen har indgået samarbejdsaftaler (udover rammeaftalen) om højt specialiserede indsatser målrettet børn og unge med alvorlig synsnedsettelse?

	Sæt x		
	Ja	Nej	Ved ikke
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med andre kommuner i den midtjyske region			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med andre kommuner i andre regioner			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med Region Midtjylland			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med andre regioner			
Kommunen har indgået samarbejdsaftaler med højt specialiserede tilbud			
<i>Hvis kommunen har svaret "ja" til en af ovenstående, bedes kommunen uddybe i tekst-feltet nedenfor med beskrivelser af konkrete samarbejdsaftaler:</i>			

3. UDFORDRINGER PÅ OMRÅDET

3.a. Beskriv i tekst-feltet nedenfor, i hvilken grad kommunen oplever udfordringer i forhold til at sikre det nødvendige udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse?

Bemærk: Kommunen bedes i det omfang, det er relevant sondre mellem de to delmålgrupper børn og unge med en alvorlig synsnedsettelse *samt* børn og unge med sammensatte vanskeligheder, herunder alvorlig synsnedsettelse.

BILAG 1: VEJLEDENDE BEMÆRKNINGER TIL SPØRGSMÅL I INDBERETNINGSSKEMA VEDRØRENDE DEN CENTRALE UDMELDING OM BØRN OG UNGE MED ALVORLIG SYNSNEDSÆTTELSE

Socialstyrelsen har på baggrund af lov om social service kap. 4 udarbejdet denne centrale udmelding. Udmeldingen vedrører det mest specialiserede specialundervisningsområde for målgruppen børn og unge med alvorlig synsnedsættelse. Målgruppen er udpeget i samarbejde med Undervisningsministeriet.

Formålet med Socialstyrelsens udmelding er at sikre den nødvendige koordination og planlægning på tværs af kommuner og regioner af de højt specialiserede indsatser og tilbud til målgruppen.

Den centrale udmelding skal danne baggrund for en dialog med kommunalbestyrelserne om de højt specialiserede indsatser og tilbud til børn og unge med en alvorlig synsnedsættelse. Socialstyrelsens indgang til dialogen er det eksisterende rammeaftalesamarbejde.

Kommunalbestyrelserne skal afrapportere på den centrale udmelding i forbindelse med fastlæggelse af udviklingsstrategien, som indgår i rammeaftalen. Som led i kommunernes afrapportering på den centrale udmelding ønskes det afdækket på tværkommunalt og tværregionalt niveau, hvordan kommunerne og regionerne nu og fremadrettet samarbejder om at videreudvikle og sikre tilstrækkeligt udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud tilpasset målgruppens behov.

Sekretariat for rammeaftaler koordinerer den fælles afrapportering for den midtjyske region. På baggrund af kommunernes besvarelser på nærværende spørgeskema samt drøftelser i en faglig følgegruppe vil Sekretariat for rammeaftaler udarbejde en afrapportering, der gengiver de generelle tendenser i den midtjyske region.

Besvarelsen skal ske i overensstemmelse med Socialstyrelsens beskrivelse og afgrænsning af målgruppen samt af, hvad Socialstyrelsen karakteriserer som højt specialiserede indsatser og tilbud, se de vejledende bemærkninger nedenfor til de konkrete spørgsmål.

SPØRGSMÅLSGRUPPE 1: MÅLGRUPPEN

- } Den centrale udmelding omfatter målgruppen børn og unge med en alvorlig synsnedsættelse fra 0 år til og med det 17. år.
 - } Som udgangspunkt for afgrænsningen af målgruppen er synsfunktionen hos barnet/den unge det primære kriterium. Målgruppen udgør ifølge udtræk fra Synsregistret pr. 1. januar 2014 samlet set ca. 135 børn og unge i den midtjyske region og ca. 579 børn og unge på landsplan. I målgruppen skelnes der mellem to delmålgrupper:
 - Børn og unge med alvorlig synsnedsættelse, hvilket omfatter såvel blindhed som svær synsnedsættelse (ca. 21 børn og unge i den midtjyske region og ca. 137 børn og unge på landsplan).
 - Børn og unge med sammensatte vanskeligheder, dvs. der udover en alvorlig synsnedsættelse har yderligere funktionsnedsættelser såsom motoriske funktionsnedsættelser, psykomotoriske funktionsnedsættelser, mentale funktionsnedsættelser og hørenedsættelse (ca. 98 børn og unge i den midtjyske region og ca. 364 børn og unge på landsplan).
 - } Derudover omfatter den centrale udmelding børn og unge, der pr. 1. januar 2014 var under udredning (ca. 16 børn og unge i den midtjyske region og ca. 78 børn og unge på landsplan).
 - } Børn og unge med døvblindhed er ikke en del af den centrale udmelding.
-

-
- } Bemærk, at der i spørgsmål 1 spørges til opgørelser for målgruppen på datoen d. 1. januar 2015, og alene de børn og unge inden for målgruppen, som kommunen er handlekommune for.
-

SPØRGSMÅLSGRUPPE 2: HØJT SPECIALISEREDE INDSATSER OG TILBUD

- } Målgruppekompleksiteten medfører en sondring mellem højt specialiserede indsatser til de to delmålgrupper henholdsvis børn og unge med en alvorlig synsnedsettelse samt børn og unge med sammensatte vanskeligheder (se i øvrigt vejledende tekst til spørgsmålsgruppe 1).
 - } En alvorlig synsnedsettelse udgør i sig selv en kompleksitet, der forudsætter højt specialiserede indsatser. Manglende eller alvorligt nedsat syn medfører vanskeligheder i forhold til kommunikation, social interaktion, fysisk mobilitet, hvormed højt specialiserede indsatser på social- og specialundervisningsområdet skal sikre det enkelte barn/den unges muligheder for deltagelse, læring og udvikling.
 - } Indholdet af specialundervisning og specialpædagogisk bistand for målgruppen børn og unge med alvorlig synsnedsettelse kan være sammensat af en lang række forskelligartede indsatser på social- og specialundervisningsområdet, der alle har til formål at realisere det enkelte barns potentiale for udvikling, læring og deltagelse.
 - } Udmeldingen omhandler højt specialiserede indsatser til børn og unge, der typisk ydes i følgende regi:
 - Kommunikationscenter (kommunalt eller regionalt)
 - Lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud
 - Specialskole, specialklasse eller specialundervisningstilbud i tilknytning til den almindelige undervisning
 - Alment skoletilbud i folkeskole eller fri grundskole
 - Dagtilbud
 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse for unge med særlige behov (STU)
 - Ungdomsuddannelse
 - Anbringelsessted
 - Pædagogisk psykologisk rådgivning
 - Hjemmet
 - Andet kommunalt eller regionalt tilbud.
 - } Følgende indhold i specialpædagogisk bistand er grundlæggende for elementerne i de indsatser, som den centrale udmelding omhandler:
 - Specialpædagogisk rådgivning til forældre eller andre, der udøver daglig omsorg for barnet
 - Særlige pædagogiske hjælpemidler, som er nødvendige i forbindelse med den specialpædagogiske bistand til barnet
 - Undervisning og træning af barnet, der er tilrettelagt efter dets særlige forudsætninger og behov
 - Specialpædagogisk rådgivning til forældre, undervisende personale eller andre, hvis indsats har væsentlig betydning for elevens udvikling
 - Særlige undervisningsmaterialer og tekniske hjælpemidler, som er nødvendige i forbindelse med undervisningen af eleven
 - Undervisning i folkeskolens fag og fagområder, der tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger. For elever i børnehaveklassen omfatter specialpædagogisk bistand undervisning og træning, der tilrettelægges efter elevens særlige behov
 - Undervisning og træning i funktionsmåder og arbejdsmetoder, der tager sigte på at afhjælpe eller begrænse virkningerne af psykiske, fysiske, sproglige eller sensoriske funktionsvanskeligheder
 - Personlig assistance, der kan hjælpe eleven til at overvinde praktiske vanskeligheder i forbindelse med skolegangen
 - Særligt tilrettelagte aktiviteter, der kan gives i tilslutning til elevens specialundervisning.
-

-
- } For børn med synsnedsettelse karakteriserer følgende elementer en højt specialiseret indsats:
 - 0-5 år:
 - § Grundig udredning af synsfunktion og muligheder for kompensering
 - § Videreformidling af specialiseret synsfaglig viden til barnets primærpersoner (forældre og pædagogisk personale)
 - § Mobility og ADL-træning efter barnets behov med udgangspunkt i et børnefagligt perspektiv
 - § Sproglig indsats; initierende punktskrift-kendskab (anvendelse af taktile pædagogiske redskaber til sproglig opmærksomhed)
 - § Initierende indsats rettet mod barnets kompetencer i den sociale interaktion
 - § Overgang: Fokus på tidlig og grundig videreformidling af synsfaglig viden om barnets behov, herunder behov for hjælpemidler, i nye institutionelle rammer for barnet.
 - 6-15 år:
 - § Løbende afklaring af behov for kompensering, herunder teknologiske læremidler tilpasset de konkrete behov i diverse fagområder
 - § Udvikling af punktskrift-færdigheder og særlig støtte til læse- og skrivefærdigheder
 - § Videreformidling af specialiseret synsfaglig viden til barnets lærere for at sikre vellykket inklusion
 - § Mobility og ADL-træning efter barnets behov med udgangspunkt i et børnefagligt perspektiv
 - § Indsatser der fremmer læring
 - § Sproglig indsats – herunder punktskriftfærdigheder
 - § Udvikling af barnets kompetencer i den sociale interaktion med fokus på social interaktion i skolen.
 - § UU-vejledning med fokus på tidlige initiativer, der kan lette overgangen til ungdomsuddannelse
 - § Overgang: Fokus på tidlig og grundig videreformidling af synsfaglig viden om den unges behov, herunder behov for hjælpemidler, i nye institutionelle rammer for den unge.
 - 16-17 år:
 - § Støtte til inklusion i ungdomsuddannelse
 - § Løbende afklaring af behov for kompensering, herunder teknologiske læremidler tilpasset de konkrete behov i diverse fagområder
 - § Indsatser der fremmer læring
 - § Studievejledning med fokus på tidlige initiativer, der kan lette overgangen til beskæftigelse.
 - } Følgende elementer i den højt specialiserede indsats på specialundervisningsområdet er udvalgt af Socialstyrelsen til at belyse området for denne centrale udmelding.
 - IKT-understøttelse: afgørende for deltagelse i såvel undervisning som sociale relationer. En IKT-understøttende indsats skal støtte elevens inklusion i undervisningen, herunder lige adgang til læring samt digital kompetenceudvikling, som er afgørende for videreuddannelse og senere beskæftigelsesmuligheder. Aktiviteter og redskaber inden for IKT kan eksempelvis være: Forstørrende software til stærkt svagsynede, eksempelvis, Zoomtext, Skærmlæserprogram, eksempelvis Jaws, punktskriftunderstøttende it, eksempelvis Pronto, Mobilt digitalt forstørrelsesudstyr.
 - Sproglig indsats: Børn og unge med alvorlig synsnedsettelse har behov for en højt specialiseret indsats inden for sprogområdet, grundet deres særlige kommunikative forudsætninger. For børn og unge i målgruppen med en synsrest, tilrettelægges individuelle forløb for læse- og skriveundervisning. For børn og unge med blindhed tilbydes undervisning i punktskrift. Aktiviteter og redskaber inden for den sproglige indsats til målgruppen kan eksempelvis være: Undervisning i punktskrift, Rekvirering af særlige materialer, Særligt tilrettelagt undervisning i læsning og skrivning, alt efter barnets eller den unges grad af restsyn, herunder tilpasning af kompenserende læremidler.
 - ADL, Orientering og Mobility-træning: I undervisningssammenhæng skal elevens personlige orienterings- og mobilitets- færdigheder understøttes med henblik på selvstændighed i forhold til deltagelse i undervisningsmiljøet og barnets eller den unges dagligdag. Træningen i dels ADL og Orientering og Mobility skal øge barnets/den unges kendskab til skolens fysi-
-

ske rammer og skiftende undervisningsmiljøer. ADL og Orientering og Mobility-træning klæder endvidere barnet/den unge på til større selvstændighed, også i dagligdagen uden for skolen. Aktiviteter og redskaber inden for ADL og Orientering og Mobility til målgruppen kan eksempelvis være: Løbende indlæring af nye ruter og lokaliteter, ADL-træning alt efter ændringer i hverdagslivet for barnet/den unge, Anvendelse af hvid stok, Anvendelse af GPS-baserede teknologiske hjælpemidler til Orientering og Mobility.

- Udredning – jævnlig udredning med fokus på ændringer i barnet/den unges behov for specialundervisningsmæssige indsatser: For især elever med progredierende synsnedsættelse er det på baggrund af en regelmæssig udredning af ændringer i synsfunktionen nødvendigt at revurdere elevens læringsmuligheder i forhold til fastsatte læringsmål. Udredningen af synsfunktionen foretages med inddragelse af sundhedsvæsenet. Hermed justeres behov for særlige IKT-løsninger og særligt tilpassede undervisningsmaterialer. Aktiviteter og redskaber inden for udredning for målgruppen kan eksempelvis være: Elevens læreplan justeres ift. udvikling i synsfunktionen, Lærere, pædagoger m.fl. modtager information om ændringer i synsfunktion og dermed forudsætninger hos eleven.
 - Rådgivning omkring inklusion af børn og unge med alvorlig synsnedsættelse: Indsatsen skal understøtte, at barnet oplever sig selv inkluderet i skolens faglige og sociale fællesskaber. Da en elev med alvorlig synsnedsættelse ofte vil være den eneste elev på en skole med denne funktionsnedsættelse, vil indsatsen være rettet mod at støtte inklusionsprocessen i klassen og på skolen. Aktiviteter og redskaber inden for rådgivning om inklusion for målgruppen kan eksempelvis være: Inklusion i faglige sammenhænge, Inklusion i sociale sammenhænge, Formidling af viden om højt specialiserede indsatser fra synskonsulenter til lærere og pædagoger.
 - Indsatser der fremmer læring: Tilrettelæggelse og tilpasning af undervisningen i skolen, herunder obligatoriske emner i sammenhæng med elevens sociale og kommunikative færdigheder. Læring af kompenserende teknikker og mulighed for at anvende materialer og lyd/musik til at udvikle den auditive opmærksomhed
 - o Tilrettelæggelse og tilpasning af den understøttende undervisning, motion og bevægelse samt lektiehjælp og faglig fordybelse, Tilrettelæggelse af undervisning, tilpasset målgruppen, der understøtter elevens alsidige udvikling, herunder skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi, får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.
- } Det er desuden for målgruppen af stor betydning at tilrettelægge overgange ud fra viden om det enkelte barn / den unges særlige forudsætninger og behov for højt specialiserede indsatser i forbindelse med eksempelvis skift fra en undervisningsinstitution til en anden.
- } For så vidt angår sociale indsatser, der udgør grundlag for at kunne modtage højt specialiseret specialundervisning, er formålet med støtten at:
- Sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk
 - Sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk
 - Understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse
 - Fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
 - Forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.
- } Intensiteten i den højt specialiserede indsats vil variere alt efter alder og individuelt behov hos barnet eller den unge. I barnets tidlige år vil indsatsen være kendetegnet ved høj intensitet grundet udredningsindsatsen og etableringen af tilpassede rammer for barnet. I skole- og ungdomsårene vil intensiteten variere alt efter ændringer i undervisningsmiljøet og yderligere ændringer i barnets liv og omgivelser, der medfører behov for en højt specialiseret indsats.
- } For delmålgruppen med sammensatte vanskeligheder vil der i mindre grad være tale om forskelle i intensiteten af den højt specialiserede indsats. Disse børn og unge vil i udgangspunktet have behov for en høj intensitet og tværfaglighed i de højt specialiserede indsatser grundet kompleksiteten og de særlige behov hos denne gruppe børn og unge.
-

-
- } Det er relevant at understrege, at der for børn og unge med sammensatte vanskeligheder også er tale om behov for særlig støtte i specialtilbud, da synsnedsettelsen udgør en indgribende funktionsnedsettelse, der kræver højt specialiserede indsatser baseret på synsfaglig viden.
 - } Børn og unge med sammensatte vanskeligheder vil primært have behov for højt specialiserede indsatser, der fokuserer på: Udvikling af alternativ kommunikation, Udvikling af alternative mobilitets- og orienteringsfærdigheder, samt Særlige fysiske rammer, der tager hensyn til elevens sammensatte vanskeligheder – herunder fokus på sansestimulation, taktile materialer mv.:
 - Indsatser der fremmer kommunikation: Den kommunikative intervention er først og fremmest baseret på at støtte barnet i at skabe kontakt med omverdenen. Kommunikationsformer kan være tale, lyd, musik, for så vidt barnet er hørende, og andre stimulerende og kommunikerende former som smag, kropssprog og lugte. Synskonsulentens rolle er at bidrage med synsstimulerende specialpædagogiske indsatser til de stærkt svagsynede børn samt eventuelt afdække barnets muligheder for anvendelse af restsynet i kommunikative sammenhænge. For det blinde barn retter indsatsen sig mod at stimulere andre sanser og igangsætte en specialpædagogisk indsats med vægt på alternativ kommunikation i form af eksempelvis taktil kommunikation.
 - Indsatser der fremmer orientering og mobility: Barnet støttes i miljøer som hjem, institution m.v. i både kendte og nye omgivelser, som udvikler orienteringsevnen og stimulerer barnet til bevægelse og fysisk aktivitet. Et eksempel på højt specialiseret indsats til træning af orientering og mobility er den specialpædagogiske metode Aktiv Læring.
 - Tilgængelighed og anvendelse af kompenserende synshjælpemidler: Da målgruppens sammensatte vanskeligheder bevirker, at almindelige synshjælpemidler kan være umulige at håndtere for barnet, kan der være behov for at tilpasse et eksisterende hjælpemiddel individuelt eller skabe alternative løsninger. En højt specialiseret viden om synshjælpemidler er nødvendig for at foretage individuelle modificeringer af eksisterende synshjælpemidler eller at konstruere specialløsninger individuelt tilpasset barnets synsfunktion og øvrige funktionsvanskeligheder.
 - Fysiske rammer og særlige materialer: Børn og unge i målgruppen, der har sammensatte vanskeligheder, har behov for særligt indrettede miljøer på deres daglige opholdssted. Det medfører et behov for specialiseret viden om bl.a. tilgængelighed, sansestimulerende redskaber og særlig belysning for målgruppen med en synsrest. Belysning er et særligt væsentligt område at fokusere på for børn med en synsrest, da man ved hjælp af den rette, individuelt tilrettelagte belysning kan optimere barnets muligheder for læring. Sammensætningen af særlige hjælpemidler; det være sig taktile materialer, sansestimulerende redskaber og særlig belysning, udgør tilsammen det særlige fysiske miljø, der for børn i målgruppen skal danne ramme for den specialiserede indsats.
 - } Desuden skelner den centrale udmelding mellem børn og unge med henholdsvis synsrest og blindhed, da der vil være indsatsområder, der er forskelligt sammensat, afhængigt af om barnet eller den unge har en synsrest.
 - } Den centrale udmelding adresserer temaet inklusion med det sigte at øge opmærksomheden på, at børn og unge i målgruppen har behov for højt specialiserede indsatser (i forskellig intensitet) uafhængigt af, hvilken institutionel ramme, de befinder sig i.
 - } Udgangspunktet for at yde en højt specialiseret indsats til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse indebærer krav til kompetencer hos fagprofessionelle. Der vil overordnet være tale om følgende kompetencer som grundlag for at yde en højt specialiseret indsats:
 - Grunduddannelse (eksempelvis lærer-, pædagog-, ergoterapeutuddannelse)
 - Efteruddannelse inden for synsområdet (eksempelvis diplommoduler i synspædagogik samt kurser i ADL og Orientering og Mobility).
 - Viden om praksis fra oplæring, praktik og vidensudveksling på arbejdspladsen.
 - Kompetencer til og viden om at arbejde med videreformidling af synsfaglig viden, herunder børne- og familiesamtaler.
 - Viden om øjenssygdomme og udredning heraf.
 - Viden om muligheder for kompenserende, herunder både taktile materialer, teknologiske læremidler og punktskrift.
 - } I dansk kontekst er der defineret konsensus om specialiserede kompetencer, som en synsfaglig konsulent bør have udover de almen grundlæggende kompetencer på fagområdet:
-

-
- Kombination af synsfaglig viden med kendskab til hjerneskadebetingede synsvanskeligheder og syndromer, der ofte vil indbefatte en synsnedsættelse
 - Viden om vejledning af børn og unge i målgruppen. Dette kræver kendskab til barnets øvrige udviklingsmæssige forudsætninger.
 - Mestring af metoder til at kommunikere med børn, som ikke har et talesprog (for delmålgruppen med sammensatte vanskeligheder).
- } Den specialiserede indsats i forhold til udredning af specialundervisningsmæssige behov hos barnet kendetegnes ved inddragelsen af viden fra en flerhed af fagligheder og primærpersoner, blandt andre; sundhedspersonale, familie, pædagogisk personale og synsfagligt personale.
-

SPØRGSMÅLSGRUPPE 3: UDFORDRINGER PÅ OMRÅDET

- } Socialstyrelsen oplister følgende tendenser på området, som de vurderer giver anledning til bekymring for udviklingen på området:
- Evalueringen af kommunalreformen viste, at kommunerne i stigende grad prioriterer at yde sociale tilbud og specialundervisning til borgerne i eget lokalområde i stedet for at benytte specialiserede tilbud i regioner og andre kommuner. Udviklingen har medført en bekymring for, om der fremover vil være tilstrækkeligt udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud på det mest specialiserede specialundervisningsområde til målgruppen, som kan understøtte, at børn med alvorligt synshandicap får tilstrækkeligt specialiserede indsatser og tilbud tilpasset deres behov.
 - Kortlægninger fra 2011 og 2012 af lands- og landsdelsdækkende specialundervisningstilbud på bl.a. synsområdet viser en stor nedgang i antallet af elever henvist til de lands- og landsdelsdækkende tilbud. Antallet af elever med alvorlig synsnedsættelse er konstant og så lavt, at der næppe vil kunne opbygges selv bærende og dækkende synsfaglige centre i Danmark alene baseret på lokale erfaringer og opgaver.
 - Stigende behov for specialrådgivning og efteruddannelses tilbud som følge af øget inklusion og undervisningstilbud tættere på nærmiljøet.
 - SFI's rapport fra 2010 vedrørende børn med synsnedsættelse pegede på, at børn og unge i målgruppen på trods af inklusion i folkeskolen har dårlige prognoser for trivsel i ungdoms- og voksenlivet i forhold til uddannelse og beskæftigelse – ligeså pegede rapporten Effekter af Specialundervisningen (2009) på problematikker relateret til social og faglig deltagelse i skoleregi for børn med alvorlig synsnedsættelse.
 - På synsområdet er tilslutningen til faglige netværk på tværs af kommuner og regioner nedadgående, hvilket udgør en bekymring for områdets vidensudvikling og vidensmiljøer, hvilket er forudsættende for at yde en højt specialiseret indsats.
 - Kommunalreformen har betydet en række ændringer i organiseringen af kommunikationshandicapområdet, herunder synsområdet. Udmeldingen søger at afdække, hvilke konsekvenser omorganiseringen af området har medført.
-

Bilag 2: Tilrettelæggelse og koordination

National Koordination

Central udmelding for børn og unge med alvorlig synsnedsettelse

4. TILRETTELÆGGELSE OG KOORDINATION

4.a. Har kommunerne alene eller i samarbejde med andre iværksat særlige tiltag for at sikre et fortsat tilstrækkeligt udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse?

Sæt x

	Ja	Nej	Ved ikke
Iværksættelse af særlige tiltag			
<i>Hvis kommunerne har svaret "ja", bedes kommunerne uddybe i tekst-feltet nedenfor med beskrivelser af konkrete tiltag:</i>			
<i>Hvis kommunerne har svaret "nej", bedes kommunerne begrunde dette i tekst-feltet nedenfor:</i>			

4.b. Vurderer kommunerne, at der (udover eventuelle eksisterende tiltag beskrevet i spørgsmål 4.a.) er behov for at iværksætte særlige tværkommunale tiltag, der kan bidrage til at sikre tilrettelæggelse og koordination af de højt specialiserede indsatser og tilbud til børn og unge med alvorlig synsnedsettelse?

Sæt x

	Ja	Nej	Ved ikke
Behov for særlige tiltag			
<i>Hvis kommunerne har svaret "ja", bedes kommunerne uddybe hvilke tværkommunale tiltag dette kunne være:</i>			
<i>Hvis kommunerne har svaret "nej", bedes kommunerne begrunde dette i tekst-feltet nedenfor:</i>			

4.c. Beskriv i tekst-feltet nedenfor, hvilke behov kommunerne oplever i forhold til fremadrettet at sikre, at de kommunale, regionale eller private højt specialiserede indsatser og tilbud målrettet børn og unge med alvorlig synsnedsættelse, har høj faglig kvalitet og målrettede specialiserede kompetencer?

4.d. Beskriv i tekst-feltet nedenfor, hvilke behov kommunerne oplever i forhold til fremadrettet at tilrettelægge og videreudvikle højt specialiserede indsatser og tilbud målrettet børn og unge med alvorlig synsnedsættelse?

SPØRGSMÅLSGRUPPE 4: TILRETTELÆGGELSE OG KOORDINATION

- } De udviklingstendenser, som Socialstyrelsen har fremhævet (se i øvrigt vejledende tekst til spørgsmålsgruppe 3), vurderer styrelsen giver anledning til bekymring om, hvorvidt der er det nødvendige udbud af højt specialiserede indsatser og tilbud, og i hvilket omfang disse anvendes, hvorfor der vurderes at være behov for et styrket samarbejde og koordination herom.
 - } Den centrale udmelding har til formål at sikre, at de nødvendige højt specialiserede indsatser og tilbud tilpasset målgruppens behov er til stede på nationalt plan og tilgængelige for kommunerne. Målgruppens volumen og kompleksitet forudsætter koordination og planlægning på tværs af kommuner og regioner.
 - } Socialstyrelsen vil med den centrale udmelding sikre, at kommunerne tilrettelægger deres højt specialiserede indsatser og tilbud til målgruppen med henblik på at opret-holde og videreudvikle det nødvendige udbud. Den centrale udmelding vil danne grundlag for Socialstyrelsens dialog med kommunerne om tilrettelæggelse af den højt specialiserede indsats for målgruppen børn og unge med alvorlig synsnedsættelse.
-